

Till:

Landstinget Dalarna Kultur- och bildning
Box 712
791 29 Falun

kultur@ltdalarna.se

Stockholm 28 juni 2018

KLYS synpunkter på förslaget till regional kultur- och bildningsplan för Dalarna 2019-2022 (LD17/03997)

KLYS har tagit del av Landstinget Dalarnas förslag till kultur- och bildningsplan för perioden 2019-2022 och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. I varje avsnitt i detta yttrande finns kortfattade kommentarer och förslag, där vi sammanfattar våra synpunkter och förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 14 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen.

Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, dvs. att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. Vi har nyligen kartlagt det regionala kulturskaparsamrådsarbetet i landet och lanserade under hösten 2017 en samrådsguide med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan¹ samt bilaga till detta yttrande.

KLYS verkar också för att samråden, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer i samarbete med våra

¹ http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

medlemsorganisationer. När det gäller konsult/expertuppdrag t ex för deltagande i regionala samråd, har KLYS justerat upp arvodet fr.o.m. 1 januari 2018, eftersom den tidigare relativt låga arvodesnivån legat still i drygt fem år.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill i detta yttrande uppmärksamma Landstinget Dalarna på den aktuella konstnärspolitiska utredningen som presenterades våren 2018, och det faktum att det i utredningen konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".²

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man på andra sätt stödja de yrkesverksamma som vill utvecklas och vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios m m. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vilka regionöverskridande verksamheter finns och vad har regionen för utvecklingsmål för dessa?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

² *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

2 Generella utgångspunkter och kulturplanens disposition

Vi ser att Landstinget Dalarna liksom många svenska regioner har generella regionala kulturpolitiska utmaningar när det gäller att upprätthålla en god kulturell infrastruktur och ett kvalitativt kulturliv som även omfattar länets mindre kommuner och glesbygden. Det är positivt att landstinget konkret påtalar detta i kulturplanen, och vill stärka "kulturens kraft i samhällsutvecklingen" (s. 7). Dock ser vi risker med att satsa allt för enahanda på att FalunBorlänge ska ta ett större gemensamt ansvar för läns-kulturen.

Vi tror att landstinget bäst sprider kultursatsningar i hela länet genom olika sorters kultursamverkan i länets samtliga kommuner. Vi undrar: Hur skapar regionen konkreta incitament för likvärdighet i länets kulturella infrastruktur under planperioden? Kan man tänka sig införande av någon form av lägstanivå för kommunala kultursatsningar som fastslås regionalt?

Innehåll och disposition

Detta förslag till kulturplan har i sin första hälft en disposition som inte är helt lätt för läsaren att orientera sig i jämfört med normen för regionala kulturplaner. Det skulle underlätta om dispositionen tydliggjordes något, och om innehållsförteckningen omfattade fler underrubriker.

I planen talas det både om "utvecklingsområden", och "utvecklingsmöjligheter" inom områden, samt vad landstinget "vill" göra under planperioden. Det blir bitvis otydligt kring olika sakområden och verksamhetsnivåer; vad som är visionärt, verksamhetsbeskrivande och nya konkreta insatser som avses göras under planperioden.

Kulturplanen saknar, vad vi kan se, skrivningar om bl a nycirkus, dramatik och foto. Flera kulturplaner lyfter flera av dessa områden nuförtiden, även om de inte formellt ingår i samverkansmodellens förordning. Kanske är några av områdena tänkta att ingå i vissa satsningar, och kan läggas till i befintliga skrivningar i planens slutversion?

KLYS kommentar och förslag:

- Vi påminner om vikten av kommunal likvärdighet i länet för resursfördelningen inom kulturverksamheter och professionellt kulturutbud till medborgare.
- Det saknas skrivningar om bl a nycirkus, dramatik och foto. Kanske kan det förtydligas i vissa prioriteringar ifall även satsningar på dessa områden ingår?

3 Begrepp och definitioner

Vi välkomnar att landstinget i sin kulturplan i stort sett konsekvent använder begreppet *professionella kulturskapare* och överlag gör åtskillnad mellan dessa och ideella verksamheter och amatörer.

Vi har dock funnit några undantag, t.ex. på sidan 10 där "kulturarbetare" används. Detta är inte fel, men vi ser gärna att begrepps användningen som gäller kulturskaparna ses över, renodlas och blir konsekvent i hela dokumentet.

Konst och konstnär

KLYS förespråkar i regionala kulturplaner användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare

förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* - när det används - betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*.

Vi ser i avsnittet om bild och form (s. 20-22) att "konstnär" används för att beteckna bild- och formkonstnär, vilket blir inkonsekvent enligt vår definition. Specificera gärna och använd i stället begreppet "bildkonstnär" eller "bild- och formkonstnär" här.

Kulturell mångfald

Utöver en skrivning på sidan 12 i stycket om barn och unga saknar vi särskilda skrivningar i planen om främjandet av kulturell och konstnärlig mångfald och hur landstinget under planperioden ska arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade konstnärliga utbudet i länet, och hur goda förutsättningar för alla konstområden (även de mindre publika) ska kunna utvecklas i länet. Jfr Unescos konvention till skydd för kulturell mångfald, som Sverige och EU anslutit sig till, och som också har bäring på den regionala nivån.

Kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet

Vi saknar i planen skrivningar som lyfter konstens och kulturens egenvärde, och definitioner av det konstnärliga kvalitetsbegreppet, samt hur detta relaterar till kulturens egenvärde och kan kopplas till det nationella kulturpolitiska målet om kvalitet och konstnärlig förnyelse.

Därför skulle vi gärna se att planen kompletteras med ett särskilt avsnitt med skrivningar om regionens arbete för att främja konstnärlig kvalitet och hur den regionala kulturutvecklingen i Dalarna relaterar till målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse, som nämns på sidan 2 i remissförslaget.

KLYS kommentar och förslag:

- Renodla begrepps användningen kring professionell kulturskapare och använd genomgående begreppet *professionell kulturskapare* om det är det skrivningen handlar om.
- Renodla begrepps användningen av *konstnär*. Specificera konsekvent i hela dokumentet om det handlar om bild- och formkonstnärer.
- Komplettera med en utförligare redogörelse för begreppet *kulturell mångfald* och hur landstinget ska arbeta för att främja kulturell mångfald i praktiken.
- Komplettera planen med definitioner av och skrivningar om konstnärlig kvalitet kopplat till konstens och kulturens egenvärde och till det nationella kulturpolitiska målet om att främja kvalitet.

4 Samråd med professionella kulturskapare

KLYS välkomnar att Dalarna har inrättat ett särskilt kulturskaparråd enligt KLYS-modellen med representanter för professionellt verksamma kulturskapare från samtliga konstområden.

När det gäller regionala kulturskaparråd vill vi understryka att det är viktigt att samrådet omfattar och representerar både kulturskapare från det fria kulturlivet, anställda vid kulturinstitutioner i länet och/eller sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Det är olyckligt om de institutionsanställda kulturskaparnas erfarenheter och synpunkter inte skulle komma fram på grund av obalans i representationen i kulturskapardialogerna, dvs. om vissa kulturskapare i länet får egen direktrepresentation och dialog, medan institutionsanställda, oavsett anställningsform, kanske bara representeras kollektivt via någon person på ledningsnivå. KLYS understryker vikten av att landstinget beaktar denna problematik och agerar för att lyfta *alla* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i länet, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

KLYS kommentar och förslag:

- Kulturskaparsamråden bör vara öppna för representation från alla professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i länet, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

5 Planens kulturpolitiska utgångspunkter

Landstingets redogörelser i avsnittet "Det strategiska ramverket" (s. 2-5) för kulturpolitiska strukturer, både nationella och regionala, är utförliga. Vi värdesätter tydligheten och översikten kring framtagande, genomförande och uppföljning av planen.

I den partienkät³ som Konstnärernas Riksorganisation och sju andra bild- och formorganisationer gjort inför valet 2018 svarar samtliga riksdagspartier och F! "ja" på frågan om "svensk kulturpolitik ska följa maktdelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet". Detta är en central del av "principen om armlängds avstånd". Det är också värt att notera att alla riksdagspartier anser att kulturområdet är en självklar del av välfärden och att samhället därför ska erbjuda medborgarna kulturverksamhet av *hög kvalitet*. Samtliga partier bekräftar även att man ska ha tillgång till ett mångfacetterat kulturutbud oavsett var man bor i landet.

Principen om armlängds avstånd (s. 3)

Vi välkomnar att Landstinget Dalarna i sin kulturplan tydligt och utförligt lyfter *principen om armlängds avstånd*. Det vore dock önskvärt om det än tydligare kan redogöras i planen för hur regionen i praktiken avser att arbeta för att upprätthålla principen. Omfattar principen även tjänstepersonsnivån på förvaltningar i länet? Och i så fall hur? Bra att oberoende konstnärligt sakkunniga bedömningar understryks.

Kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet

I ovan nämnda partienkät svarar samtliga riksdagspartier och F! "ja" på frågan om kulturen har ett egenvärde som gör att offentliga kulturanslag inte behöver motiveras med andra politiska syften. Partierna är alltså överens om att kulturen i sig är målet. Då konsten får vara fri, skapas även förutsättningar för mervärden inom andra områden.

Som vi påpekar i avsnitt 3 ovan saknar vi skrivningar i planen om kulturens och konstens egenvärde, samt definitioner av *det konstnärliga kvalitetsbegreppet* och hur detta är kopplat till just kulturens egenvärde. På exempelvis sidan 18 i planens avsnitt om musik talas det om "strävan efter hög konstnärlig kvalitet", men utan att innebörden kommenteras ytterligare. Vi skulle gärna se att planen överlag kompletteras med skrivningar om hur landstingets utvecklingsarbete i sak kan främja konstnärlig kvalitet och hur kulturutvecklingen i Dalarna relaterar till det nationella målet om att *främja kvalitet och konstnärlig förnyelse* inom samtliga konstområden. Har Landstinget Dalarna någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik?

I anslutning till utförligare redogörelser för kulturens eller konstens egenvärde samt kvalitetsbegreppet vore det önskvärt om landstinget också tydliggör skillnaden och relationen mellan professionella kulturskapare och amatörkulturskapande eller -utövande, samt hur kvalitetsbegreppet relaterar till instrumentella aspekter på kulturen, och hur man avser att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet i relation till nyttoaspekter på kultur.

³ http://kulturvalet.se/Kulturvalet2018_partienkat-komplettsvar_13fragor.pdf

KLYS kommentar och förslag:

- Har landstinget någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik?
- Redogör mer utförligt, enligt vårt förslag ovan, för kulturens egenvärde och kvalitetsbegreppet inom konst och kultur, gärna i ett eget avsnitt i planen. Hur är kopplingen till det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse?
- Tydliggör hur armlängds avståndsprincipen kommer att följas i praktiken och om den även avses omfatta förvaltningsnivåns tjänstepersoner.

6 Kulturskarpes villkor och regional konstnärspolitik

KLYS ser mycket positivt på att Landstinget Dalarna lyfter fram de professionella kulturskaparna under en egen rubrik i ett förhållandevis långt avsnitt i planen. Vi finner dock att de konstnärspolitiska perspektiven är diffust beskrivna i avsnittet, och att landstinget i allt för hög grad lyfter fram vikten av bidrag till kulturskapare som ett konstnärspolitiskt självändamål. Kopplingen till kulturella och kreativa näringar (s. 10) kunde göras mer ingående.

Vi menar att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna överlag i kulturlivet.

Inventering av kulturskaparnas förutsättningar

I avsnittet om de professionella kulturskaparna (s. 8-9) saknar vi skrivningar om att under planperioden kartlägga och inventera kulturskapare inom alla konstområden och förutsättningarna att vara yrkesverksam i länet. Liksom landstinget gjort inom litteraturen (s. 34) rekommenderar vi att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma inom varje konstart och vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna, samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar.

En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en väl förankrad och utvecklad regional konstnärspolitik, som inger förtroende hos alla inblandade parter. Denna kartläggning bör naturligtvis jämkas med en eventuell kartläggning av landstingets kulturella och kreativa näringar, som skulle bilda ett heltäckande underlag för den regionala kulturpolitikens företrädare. En regional kartläggning kan ta sin utgångspunkt i regeringens aktuella konstnärspolitiska utredning, som är ute på remiss nu.

Ekonomiska villkor och upphovsrätt

Vi välkomnar att landstinget på sidan 9 lyfter vikten av att följa gängse arvodes- och ersättningsnivåer för professionella kulturskapare. Vi finner emellertid inget särskilt avsnitt i planen som samlat tar upp kulturskaparnas ekonomiska villkor, och föreslår att planen kompletteras med ett sådant. I nuvarande förslag till plan blir skrivningarna om ersättningar och avtal mest bisatser under en enda specifik utvecklingspunkt i stället för att lyftas tydligt och övergripande. Hänvisningar bör finnas konkret till KLYS och våra medlemsorganisationers arvodesrekommendationer. Som riktlinje för länets kulturliv bör det påpekas att ersättningar ska följa gällande kollektivavtalsnivåer, även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa.

Förutom att vi gärna ser att regionen lyfter upphovsrätten i det särskilda avsnittet om digitalisering (s 11), bör upphovsrätten även poängteras i mer generella ordalag i avsnittet om kulturskaparna (s. 8-9), dvs. vikten av att regionen värnar om att respektera upphovsrätten i all offentligt arrangerad kultur.

Kompetensutveckling för kulturskapare

I avsnittet om de professionella kulturskaparna står det på sidan 8 att länskulturinstitutionerna bl a kan: "arrangera mötesplatser för att stimulera nätverk för länets professionella kulturskapare", "bistå med lokaler, kompetens och utrustning" samt "stimulera kulturskapares företagande". Vi sympatiserar naturligtvis med allt detta, men vi saknar både i avsnittet i sig och i planen i stort en utveckling av dessa och andra saker. Vi efterlyser ett tydligt grepp om hur landstinget avser att hantera allehanda kompetensutveckling för kulturskapare under planperioden.

Planen bör tydliggöra vikten av kompetenshöjande insatser och eventuella planer på att kulturaktörer med regionalt uppdrag ska ansvara för detta inom respektive område. Det saknas särskilda skrivningar om hur landstinget specifikt ser på *kompetensutveckling för professionella kulturskapare* i länet, och vilka konkreta förslag som finns för planperioden. Detsamma gäller i avsnitten om de olika verksamhetsområdena. Landstinget framvisar ingen tydlig linje i planen när det gäller kompetensutveckling. Här hoppas vi att handlingsplaner av olika slag ska konkretisera insatserna framöver.

Det vore översiktligt bra för läsaren om kompetensutveckling sätts som en egen underrubrik i avsnittet om de professionella kulturskaparna på sidorna 8-9 och att det där samlat redogörs för samtliga insatser gällande kompetensutveckling för yrkesverksamma kulturskapare inom alla konstområden.

Vi vill poängtera att vi självfallet förstår att ett landsting i Dalarnas storlek resursmässigt inte ensamt kan hantera alla sorters konstnärspolitiska insatser inom samtliga konstområden. Vi hoppas därför att Dalarna under planperioden kan utveckla interregional och nationell samverkan av olika slag för att stimulera de professionella kulturskaparna. För att främja just regional yrkeskompetensutveckling är det ett utmärkt sätt att dra nytta av interregionala samarbeten med grannregioner.

Konstnärlig residensverksamhet

I avsnittet om kulturskaparna på sidan 8 nämns att "möjliggöra residens inom olika kulturområden". Vi välkomnar detta. Det är bra att residens planeras inom olika kulturområden, men vi tycker att det i en regional kulturplan, särskilt i ett specifikt avsnitt om de yrkesverksamma kulturskaparna, bör utvecklas mer kring vad landstinget avser göra under planperioden mer konkret, t ex när det gäller samverkan mellan både kulturinstitutionerna och det fria professionella kulturlivet i länet. Vi ser fram emot mer konkreta handlingsplaner för residensen i Dalarna framöver.

MU-avtalet för bild och form

Det är anmärkningsvärt hur lite landstinget skriver i planen om vikten av tillämpning av MU-avtalet vid länets institutioner och utställningsarrangörer. Det här en av de största kulturpolitiska utmaningarna vi har i landet, att bild- och formkonstnärerna inte erhåller betalt för sin arbetstid vid utställningar. I avsnittet om kulturskaparna nämns MU-avtalet i en kort bisats på sidan 9. I bild- och formavsnittet på sidorna 20-22 saknas helt någon skrivning om MU-avtalet, medan det skrivs relativt mycket om enprocentregeln. Vi föreslår att skrivningarna om MU utvecklas och stärks upp i planen och MU-avtalet diskuteras mer ingående i lämpliga avsnitt med mer djupgående analys av hur regionen ska bidra till att bild- och formkonstnärernas villkor vid utställningar kan stärkas. Se vidare i avsnittet om bild och form nedan.

Kulturella och kreativa näringar (s. 10)

Det är positivt att planen har ett avsnitt specifikt om kulturella och kreativa näringar (KKN), och här lyfter de professionella kulturskaparnas roll. Men som vi ovan påpekar borde KKN-avsnittet vara kopplat till avsnittet om de professionella kulturskaparna på sidorna 8-9. Det vore lämpligt med skrivningar om landstingets *konstnärspolitiska* perspektiv på regional KKN-utveckling i Dalarna; att tydliggöra synergier mellan satsningar på kulturskapare och kulturrelaterade näringar i länet.

Kulturskaparna utgör kärnan i kulturella och kreativa näringar. På vilket sätt är de professionella kulturskaparna i Dalarna en viktig resurs för utvecklingen av KKN i länet? Vi skulle i planen gärna läsa mer om hur konstnärligt skapande relaterar till andra politikområden och näringar, och till regionens generella utvecklingsarbete kring kulturella och kreativa näringar, samt om balansen mellan instrumentella och konstnärliga aspekter på kulturlivet. Planerar regionen för KKN-samverkan med/mellan kulturella noder, kulturinkubatorer eller konstnärresidens? Finns det interkommunala, interregionala eller nationella samarbeten värda att nämna i planen?

Digitalisering (s. 11)

Det är positivt att planen har ett eget avsnitt om digitalisering. Dock saknar vi något mer om hur landstinget ser på det faktum att digitaliseringen påverkar de professionella kulturskaparnas villkor och skapar utmaningar när det gäller upphovsrätt, och ersättningar till upphovspersoner. Avsnittet kan med fördel till vissa delar kopplas till planens avsnitt om kulturella och kreativa näringar.

Hur avser regionen att arbeta under planperioden för att utveckla kopplingen mellan kulturskaparyrken och den digitala tekniken? Finns det någon *regional digital agenda* eller *digitaliseringsstrategi* i Dalarna? Hur ska den regionala kultur- och konstnärspolitiken förhålla sig till denna i så fall?

Finns det planer på ett digitalt kompetenscentrum för att kunna utnyttja tekniken? Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare till fler än de som har möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? Detta är en sakfråga som med fördel kan samordnas med närliggande regioner.

Vilken hållning har regionen i sakfrågor kring upphovsrätten? Digitaliseringen skapar stora möjligheter, även för upphovspersoners och utövares inkomster. Relevanta satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera ökad kunskap om upphovsrätten. Detta tycker vi bör nämnas i kulturplanen.

KLYS kommentar och förslag:

- Skapa ett eget avsnitt i planen om kompetensutveckling för professionella kulturskapare inom olika konstområden.
- Utveckla interregionala satsningar för att hantera kompetensutvecklingsprojekt bättre.
- Utveckla skrivningarna om MU-avtalet med djupare analys av hur avtalet stärker bild- och formkonstnärernas villkor i länet. Jämka det med skrivningar i avsnittet om bild och form.
- Utveckla avsnittet om digitalisering (s. 11) med tydligare skrivningar om hur kulturskaparnas yrken relaterar till länets digitala satsningar i praktiken.
- Komplettera planen med skrivningar om att värna upphovsrätten där det är relevant, t ex i avsnittet om digitalisering.
- Lyft kulturskaparna och konstnärspolitiken mer specifikt i avsnittet om KKN. Problematisera gärna relationen mellan konstnärligt skapande och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst – Teater, dans och musik (s. 14-20)

Teater och dans

KLYS och Teaterförbundet ser positivt på avsnitten om teater och dans i Dalarnas förslag till ny kulturplan. Redogörelsen ger en god helhetsbild och lyfter tydligt fram arbetet som möjliggör att nå ut med scenkonsten i hela länet genom olika nivåer av samverkan. Vad vi saknar i planen och i teater- och dansavsnitten är skrivningar om eventuella satsningar på kompetensutvecklingsprojekt för scenkonstnärer i länet.

Vi saknar också skrivningar i avsnittet och i planen som helhet som nämner *dramatikeryrket* och om regionen avser att göra satsningar som omfattar nyskriven dramatik.

Alla satsningar på att stärka arrangörsledet inom scenkonsten är viktiga och vi välkomnar detta. I en lokal kontext i glesbygd kan det många gånger vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av Riksteatern och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att landstinget tydliggör gränsdragningar mellan vad som är professionell scenkonstverksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i länets professionella scenkonstutveckling.

Vi välkomnar att landstinget planerar för utveckling av dansnoder. Vi hoppas detta kan leda till konstöverskridande samproduktioner och residensmöjligheter för danskonstnärer, och skulle gärna se skrivningar i planen som nämner eventuella ambitioner för planperioden här.

Vi hoppas att alla scenkonstinsatser som listas i planen är tänkta att realiseras under perioden, och inte skjuts framåt på obestämd tid eller är ett slags långsiktiga visioner.

Vi vill i övrigt påminna Landstinget Dalarna om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten eftersom uppräkningen av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

Musik

KLYS och Symf ser positivt på det utförliga avsnittet om musikområdet i Dalarnas förslag till ny kulturplan. Det är bra att både professionella kulturskapare och orkesterverksamhet samt kvalitet lyfts och på olika vis kopplas samman genom ett samlat grepp för musikområdets regionala infrastruktur i Dalarna.

Som vi nämner ovan angående digitalisering undrar vi om det finns planer på ett digitalt kompetenscentrum för att kunna utnyttja tekniken. Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare till fler än de som har möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? Detta är en sakfråga som med fördel kan samordnas med närliggande regioner.

Självklart är det bra att landstinget vill satsa på ett konserthus. Detta kan ju också bli ett nav i satsningen på det fria musikkivets möjlighet att hitta en väg till publiken i kombination med ambitionen att stärka infrastrukturen. Men i sammanhanget får man inte glömma att även den klassiska musiken har små ensembler som på frilansbasis söker vägar att nå ut.

Att landstinget vill satsa på opera är likaså välkommet, men det bör ha en direkt anknytning till Dalhalla.

KLYS kommentar och förslag:

- Planeras kompetensutveckling på scenkonstområdet? Komplettera gärna med skrivningar.
- Vi saknar skrivningar om dramatik och ev. satsningar på nyskriven dramatik.
- Planeras det för någon residensverksamhet på scenkonstområdet?
- Tydliggör gränsdragningar mellan satsningar på amatörverksamheter och professionella.
- Behövs ev. kompetenscentrum för digitaliseringsfrågor inom scenkonsten.
- Bra med satsningar på alla musikgenrer men glöm inte bort den klassiska musikens små frilansensembler.

7.2 Bild- och form (s. 20-22)

Nytt för i år i Kultursamverkansmodellen är att riksdagen har infogat ett helt nytt ändamål: professionell bild- och formverksamhet. För att svara upp mot detta borde Landstinget Dalarna tillföra ett par mål och satsningar på bild- och formkonstområdet.

Bild- och formkonstnärer är en av de konstnärliga yrkesgrupper som har absolut lägst inkomster. [Medianinkomsten för konstnärerna i Dalarnas län](#) är 12 112 kronor före skatt per månad, trots att många konstnärer har långa akademiska utbildningar. Jämfört med den genomsnittliga månadsinkomsten i länet, som enligt SCB var 23 842 kronor (2014), så är inkomsterna i denna kvinnodominerade sektor alarmerande låga. Här behövs satsningar som gör det möjligt för bild- och formkonstnärer att vara yrkesverksamma i länet. Idag tvingas merparten av bild- och formkonstnärerna i landet, även de yrkesverksamma, att producera offentligt finansierade utställningar utan att få betalt för sin arbetstid. Att tillämpa avtalet för Medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) är ett sätt att säkerställa att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar för den arbetstid de lägger ned vid utställningar.

I juni 2017 lanserades "[Årets konstkommuner 2017](#)", en rikstäckande kommunundersökning för konstområdet. [Nio kommuner i Dalarnas län](#) svarade på enkäten som skickades ut till kommunerna. Det är tydligt att det finns stora utmaningar i länets kommuner och att resurserna inte räcker till.

Till exempel uppger bara två av de svarande kommunerna att de tillämpar enprocentregeln för konstnärliga gestaltningar, vilket innebär att länets invånare inte får en likvärdig tillgång till offentlig konst. Här skulle fler aktörer, även privata byggherrar och fastighetsbolag, kunna tillämpa enprocentregeln, till exempel genom att kommunerna skriver in enprocentregeln i markanvisningar som i Göteborg.

Kultursamverkansmodellen handlar om att skapa synergieffekter genom samverkan. I den andan skulle dialogen och samarbetet kunna stärkas ännu mer mellan Landstinget och kommunerna, exempelvis genom att använda Konstnärernas Riksorganisations manual "[Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik](#)" som innehåller metoder, checklistor och goda exempel från kommuner i hela landet.

KLYS kommentar och förslag:

Vi föreslår att Landstinget Dalarna i kultur- och bildningsplanen skriver in att den ska:

- Utarbeta en handlingsplan för professionell bild- och formkonst i dialog med konstnärerna och kommunerna, gärna med stöd i "[Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik](#)".

- Utredda behoven av och möjliga platser för ett resurscentrum för bild- och formkonsten i dialog med konstnärerna.
- Säkerställa att professionella bild- och formkonstnärer som ställer ut i länet erhåller MU-avtalsenliga ersättningar, inklusive arvoden för sina omkostnader och för sin arbetstid. Landstinget skulle liksom Västra Götalandsregionen kunna införa en regional MU-avtalspott, till vilken arrangörer i länet kan söka medfinansiering för att konstnärerna ska få MU-avtalsenliga ersättningar inklusive ersättning för sin arbetstid.
- Stödja kommunerna så att enprocentregeln kan införas i alla kommuner genom att utveckla stödfunktioner och metodutveckling i dialog med de kommuner som vill stärka sitt arbete med konstnärliga gestaltningar vid om-, ny- och tillbyggnationer.
- Ge kompetens- och resurstöd så att kommunerna kan använda metoder och verktyg (så som [cultural planning](#)) för att kulturen ska genomsyra samhällsplaneringen
- Förtydligar och förstärker Dalarnas Museums uppdrag avseende samtidskonsten.
- Uppmuntra kommunerna att skriva licensavtal med Bildupphovsrätt i Sverige.

7.3 Film och rörlig bild (s. 23-24)

KLYS och vår medlemsorganisation Oberoende Filmares Förbund (OFF) har inte så mycket att tillägga när det gäller avsnittet om film och rörlig bild. Det sker mycket inom filmen i länet infrastrukturen för den regionala filmutvecklingen är bra. Också positivt att referensgruppen för professionella kulturskapare har en filmrepresentant.

En sak vi vill påpeka och ställer oss frågande kring är att det i planen inte lyfts något särskilt om dokumentärfilm, en genre som visat styrka i just Dalarna.

KLYS kommentar och förslag:

- Filmavsnittet är generellt bra.
- Saknas skrivningar i planen om det satsas något särskilt på dokumentärfilm.

7.4 Litteratur som konstform (s. 34-35)

KLYS och Författarförbundet välkomnar att Landstinget Dalarna särskilt har utrett litteraturområdet inför framtagandet av sin kulturplan och hur man i planen lyfter litteraturen som konstform separerat från biblioteks och läsfrämjande frågor. Bra att flera olika yrken inom det litterära fältet nämns i avsnittet.

Vi konstaterar i samråd med vårt regionala förbundsombud i Dalarna att samarbete och dialog med landstinget är mycket bra, vilket avspeglade sig redan när förra planen arbetades fram. Här vill vi särskilt lyfta fram Dalarnas kulturskaparråd enligt KLYS-modell som en kreativ dialogmodell för utvecklingsarbetet inom alla konstområdena och bra för litteraturen.

KLYS vill härmed tillstyrka Författarförbundets regionombuds följande två förslag/tillägg till Landstinget Dalarnas kultur- och bildningsplan:

- För att stärka och utveckla litteraturområdet ska landstinget ha som målsättning att anställa en litteraturkonsulent. Bör lyftas in under rubriken Utvecklingsmöjligheter på sidan 35: Litteraturen är en konstform i sig som omfattar mer än bibliotekens verksamhet. Landstinget stöder och

samarbetar med Litteraturens hus vilket också finns med i den tidigare kultur- och bildningsplanen. En litteraturkonsult skulle ha en stor betydelse för att stärka samarbetet mellan Landstinget och de ideella krafterna när det gäller litteraturen.

- Regionala pengar ska finnas att söka till litterära projekt för litterära utövare i Dalarna. Idag kan man som organisation söka medel, men inte som enskild författare för ett litterärt projekt.

Löpande kartläggning av litterärt yrkesverksamma i länet

Landstingets litteraturbevakning bör uppdateras regelbundet när det gäller kartläggningen av yrkesverksamma i länet och deras villkor inom den regionala litteraturen. En ständigt uppdaterad kartläggning kvalitetssäkrar förutsättningarna för landstinget att kunna stödja en professionell litteraturutveckling i länet. KLYS och Författarförbundet tar gärna del av löpande kartläggningar och står till tjänst vid eventuellt behov av informations- och erfarenhetsutbyte.

Arvodesrekommendationer

Vi saknar skrivningar i litteraturavsnittet om arvodesrekommendationer till yrkesverksamma inom litteraturen som anlitas offentligt. Det är bra att detta nämns i avsnittet på sidan 9, men det bör i litteraturavsnittet läggas till en för litteraturområdet specifik skrivning om att landstinget ska följa Författarförbundets arvodesrekommendationer vid ersättning till bl a författare, dramatiker, poeter och översättare för framträdanden i regionalt finansierade arrangemang, samt att landstinget bör uppmana regionala och lokala arrangörer att alltid arvodera professionella kulturskapare vid alla sorters offentliga framträdanden i länet. Vi vill understryka att dessa arvodesrekommendationer är minimirekommendationer, och att vi hoppas att landstinget håller sig till generellt högre nivåer.

Litterärt yrkesverksamma med annan bakgrund

Det är bra och viktigt att saken lyfts generellt i avsnittet om professionella kulturskapare på sidan 9, men i avsnittet om litteratur som konstform föreslår vi att det också sägs något om huruvida Landstinget Dalarna avser att arbeta särskilt för att inkludera litterärt yrkesverksamma som har rötter i andra länder, och om insatser planeras för nyanlända professionella kulturskapare i länet. Planen borde även där det är relevant specifikt redogöra för eventuella insatser i saken inom respektive verksamhetsområde.

Dialog med de yrkesverksamma

Vi hoppas att landstingets kulturförvaltning löpande tar intryck av Dalarnas yrkesverksamma författares och översättares m fl synpunkter, och använder deras specialistkompetens på området i utformningen av strategier och insatser för litteraturen och läsfrämjandet i länet under kommande planperiod.

Resursfördelning och geografisk spridning

Vi vill för övrigt påminna om och betona vikten av att insatserna för litteraturen som konstform sprids och fördelas geografiskt i länet.

Vi vill också påminna om att det är viktigt att inte regionala resurser till litteraturen i länet i allt för hög grad går till administrativa kostnader för regionala främjandeuppdrag framför reella satsningar som konkret gagnar länets kulturskapare på området.

KLYS kommentar och förslag:

- Vi välkomnar den särskilda litteraturkartläggningen som gjordes inför planen, och att litteraturen som konstform lyfts tydligt i ett eget avsnitt i planen.

- Bra att olika yrkesgrupper inom litteraturen nämns.
- Kartlägg gärna löpande de litterärt yrkesverksamma i länet.
- Komplettera avsnittet med litteraturspecifika skrivningar om avtal och arvodesrekommendationer för yrkesverksamma inom litteraturen.
- Skriv om det planeras för satsningar för nyinflyttade yrkesverksamma med rötter i andra länder.
- Fördela insatser för litteraturen proportionerligt i hela länet.

8 Sammanfattande synpunkter

KLYS ser positivt på Landstinget Dalarnas förslag till kultur- och bildningsplan för perioden 2019-2022. Generellt är det en ganska ambitiös och bred plan som med vissa undantag i upplägget följer det som tycks ha blivit en vedertagen mall.

Vi sätter stort värde på att de professionella kulturskaparna lyfts fram tydligt i planen i ett eget avsnitt och också framhävs i ett avsnitt om kulturella och kreativa näringar. Dock skulle vi gärna se ett tydligare och genomgående mer konsekvent konstnärspolitiskt grepp kring hela den regionala kulturpolitiken när det gäller samtliga verksamhetsområden, kompetensutveckling för kulturskapare, och hur konstnärliga och instrumentella perspektiv ska balanseras för att nå synergieffekter som garanterar långsiktighet i de kultur- och konstnärspolitiska satsningarna.

Landstinget Dalarna har inrättat ett välfungerande regionalt kulturskaparråd enligt KLYS-modell och framvisar goda ambitioner för att främja professionell kultur. Därför vore det önskvärt med tydligare gränsdragningar i vissa avsnitt i planen mellan professionellt verksamma och ideella verksamheter och amatörkultur. Vi önskar också se redogörelser för landstingets syn på konstens och kulturens egenvärde samt det konstnärliga kvalitetsbegreppet och kopplingen till det nationella kulturpolitiska målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.

Vi vill slutligen tacka Landstinget Dalarna för att vi getts tillfälle att ta del av remissutgåvan av den kommande kultur- och bildningsplanen och lämna detta yttrande. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Svenska Musikerförbundet, Symf, Teaterförbundet för scen och film, Svenska Regissörsföreningen, Oberoende Filmars Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm, +46 (0) 702621938 (reg.pol.sekr.), klys@klys.se, www.klys.se